

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СКИРДА ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

УДК 378.22:378.4-028.42:378.014.25(043.5)

**ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ
БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ПРОФЕСІЙНІЙ
ПІДГОТОВЦІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

01 Освіта / Педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному авіаційному університеті, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник доктор педагогічних наук, професор
ЛУЗІК Ельвіра Василівна,
Національний авіаційний університет,
професор кафедри педагогіки та психології
професійної освіти,
м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
БОБРИЦЬКА Валентина Іванівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, професор кафедри
соціальної
філософії, філософії освіти та освітньої політики,
м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент,
АБСАЛЯМОВА Яна Вадимівна,
доцент кафедри іноземних мов
Київського національного університету
технологій та дизайну,
м. Київ;

Захист відбудеться 26 листопада 2020 року о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.15 у Національному авіаційному університеті за адресою: 03058, м. Київ, пр. Любомира Гузара, 1, ауд. 1.209.

Із дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Національного авіаційного університету за адресою: 03058, м. Київ, пр. Любомира Гузара, 1 та на вебсайті <https://nau.edu.ua/specjalizovana-vchena-rada-d-26-062-15/>

Автореферат розіслано 26 жовтня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ладогубець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Стратегія європейського вибору України є викликом, що обумовлює прискорення системних реформ у галузі вищої освіти, інтенсивний пошук механізмів зближення ціннісної платформи національної системи освіти з ідеями європейської освітньої спільноти. З-поміж орієнтирів, на яких базована європейська вища освіта, – свобода пересування, рівний доступ до отримання освіти будь-якого рівня, вільного працевлаштування. З огляду на це, інтеграції освітнього простору України до Європейського простору вищої освіти сприятимуть зважені стратегія і тактика розширення академічної мобільності викладачів та студентів, що відповідає запитам держави, суспільства й громадян України щодо отримання сучасних якісних освітніх послуг.

Державна стратегія реалізації академічної мобільності в Україні підтримана низкою фундаментальних законів та підзаконних актів, зокрема Законами України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» (2015), Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність (2015), Указом Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019) тощо.

Аналіз інформаційних джерел, наявних у науковому обігу, дав змогу виявити, що в педагогічній теорії та практиці накопичено суттєвий потенціал, який може бути застосований для розвитку академічної мобільності в Україні, а саме: визначено концепти професійної підготовки фахівців із вищою освітою з позицій філософії освіти (В. Андрущенко, Л. Губерський, В. Кремень та інші); розроблено теоретичні і методичні засади неперервної професійної освіти (В. Луговий, Н. Ничкало, С. Сисоєва й інші); досліджено проблеми професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти (Л. Барановська, Н. Булгакова, І. Зарубінська, О. Котікова, Н. Ладогубець, Е. Лузік, В. Семиченко та інші); схарактеризовано теоретичні і методичні аспекти розвитку академічної мобільності з позицій філософії освіти (Д. Свириденко; Т. Жижко та ін.), педагогіки (Я. Абсалямова, В. Бобрицька, О. Лисак, І. Оденбах, В. Триндюк та інші), економіки (А. Артюшенко, О. Білик та ін.), державного управління (О. Гусак; І. Шпекторенко та ін.), соціології (Н. Коваліско, П. Сорокін та ін.), психології (О. Блинова та ін.) тощо.

Водночас, незважаючи на багатоаспектність і визнану результативність теоретичних та прикладних педагогічних досліджень, у вітчизняній теорії і методиці професійної освіти не здійснено розв'язання комплексної проблеми формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в закладах вищої освіти (ЗВО), зокрема технічних. З огляду на це, виникає необхідність констатації *загальних суперечностей*, які підтверджують актуальність визначеного напрямку дослідження, зокрема між:

– потребою суспільства в конкурентоспроможних, висококваліфікованих фахівцях у галузі міжнародних відносин і недостатнім рівнем сформованості готовності до академічної мобільності випускників ЗВО;

– інтенсивним розвитком міжнародних програм обміну студентів у Європейському просторі вищої освіти та недостатнім рівнем використання цих програм в освітньому процесі з підготовки бакалаврів із міжнародних відносин вітчизняних ЗВО, зокрема технічних;

– доведеною ефективністю підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців із вищою освітою, невід'ємним компонентом якої є академічна мобільність, і браком методики її комплексного формування у процесі навчання бакалаврів із міжнародних відносин у ЗВО України.

Науковим завданням дослідження є обґрунтування й розроблення теоретичного та методичного супроводу процесу формування академічної мобільності студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що навчаються на освітньо-професійних програмах із міжнародних відносин у технічних ЗВО України. Соціальна і педагогічна значущість цієї проблеми й необхідність усунення зазначених протиріч зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин у професійній підготовці».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з темами науково-дослідних робіт Національного авіаційного університету: «Інноваційні технології оцінювання успішності виконавських умінь студентів ВТНЗ» (№ 72А/12.02.02, термін виконання 2010–2012 рр.), «Психолого-педагогічні умови реалізації компетентнісної парадигми освіти у ВТНЗ» (№ 24/12.02.02, термін виконання 2012–2014 рр.), а також факультету міжнародних відносин: «Політичні, комунікаційні та регіональні проблеми міжнародних відносин» (№ 76/15.01, термін виконання 2016–2018 рр.), «Місце інноваційних комунікацій у формуванні іншомовної компетентності майбутніх фахівців напряму «Міжнародні відносини» (№ 53/15.01.03, термін виконання 2017–2020 рр.).

Тему затверджено Вченою радою Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету (протокол № 10 від 24 грудня 2012 р.) й погоджено у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки та психології в Україні (протокол № 3 від 29 березня 2016 р.).

Мета дослідження – на основі цілісного наукового аналізу освітнього процесу в закладах вищої освіти визначити теоретичні й методичні засади формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці, експериментально перевірити їх ефективність.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити комплексний аналіз науково-педагогічних джерел та виокремити напрями розв'язання визначеної наукової проблеми, уточнити зміст поняттєво-категорійного апарату дослідження.

2. Визначити особливості професійної підготовки майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у закладах вищої освіти України.

3. Виокремити й схарактеризувати науково-методичні засади формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин в освітньому процесі технічного ЗВО.

4. Розробити й обґрунтувати структурно-функціональну модель формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі їхньої професійної підготовки та експериментальним шляхом перевірити педагогічну доцільність її упровадження в освітній процес технічного ЗВО.

5. Розробити науково-методичний комплекс із формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в технічному ЗВО.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка бакалаврів із міжнародних відносин.

Предметом дослідження є наукові та методичні засади формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в технічному ЗВО.

Для досягнення мети й розв'язання завдань на різних його етапах використано комплекс взаємопов'язаних **методів наукового дослідження**:

– *теоретичні методи* – вивчення й аналіз науково-педагогічних та нормативних джерел, що уможливило здійснення комплексного аналізу визначеної наукової проблеми; термінологічний – для уточнення сутнісних характеристик базових та похідних понять дослідження; когнітивний – із метою визначення особливостей професійної підготовки майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у ЗВО України та зарубіжжя; логіко-системний аналіз – для виокремлення й характеристики науково-методичних засад формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин в освітньому процесі технічного ЗВО; узагальнення і прогнозування – для формулювання й обґрунтування прогностичних напрямів розвитку академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в ЗВО;

– *емпіричні методи* – діагностичні: анкетування, інтерв'ювання, бесіди з учасниками освітнього процесу в технічному ЗВО – із метою збору даних щодо усвідомлення значущості академічної мобільності для професійного розвитку майбутнього фахівця, рівня поінформованості про програми академічних обмінів тощо; вивчення навчальної та іншої документації – для отримання інформації щодо рівнів готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності в освітньому процесі технічного ЗВО; прогностичні: моделювання – для побудови структурно-функціональної моделі формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в технічному ЗВО; шкалування та ранжування, метод експертних оцінок – для визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності в освітньому процесі ЗВО; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та підсумково-результуючий етапи) – із метою визначення педагогічної доцільності застосування структурно-функціональної моделі формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці;

– *статистичні методи* – кількісний та якісний аналіз даних експериментальної роботи для встановлення залежностей між досліджуваними явищами й процесами, графічної та аналітичної інтерпретації даних дослідження; з'ясування статистичної значущості результатів дослідження за критерієм узгодженості Пірсона (χ^2), методом Стьюдента (Госсета).

Експериментальна робота проводилася в Національному авіаційному університеті (м. Київ) на факультеті міжнародних відносин (упродовж 2011–2019 рр.) та Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана (упродовж 2016–2019 рр.). Усього експериментальним дослідженням охоплено 332 студенти.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

уперше

– обґрунтовано структурно-функціональну модель формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці, яка (модель) має шість компонентів (цільовий, компонент методологічного забезпечення, організаційно-правовий, змістово-педагогічний, діагностичний, результативний) і структурно-компонентний склад, що включає *мету* (формування академічної мобільності в майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки в технічному ЗВО); *принципи освіти* (доступність усіх видів і форм освітніх послуг; рівність умов для реалізації здібностей та освітніх потреб; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських цінностей; інтеграція з наукою і виробництвом; взаємозв'язок з освітою й наукою інших країн; безперервність і різноманітність освіти); *наукові підходи* (системний, компетентнісний, особистісний, діяльнісний, ресурсний); *види освіти* (формальна, неформальна, інформальна); *нормативно-правовий супровід* (ЗУ «Про освіту» (2017), ЗУ «Про вищу освіту» (2014); Постанови й інструктивні матеріали КМ України та МОН України, положення про академічну мобільність ЗВО тощо); *педагогічні умови* (інтернаціоналізація освітнього середовища технічного ЗВО; формування готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності в технічному ЗВО; добір і структурування змісту навчання, підвищення комунікаційної спрямованості освітнього процесу для ефективної іншомовної комунікації; оптимальне поєднання форм та видів академічної мобільності в освітньому процесі технічного ЗВО); *види* (ступенева, кредитна мобільність); *форми* (навчання за програмами академічної мобільності); *критерії* (мотиваційно-ціннісний; знаннєвий; комунікаційний, професійно-діяльнісний; соціально-психологічний), показники та *рівні* (початковий; середній; достатній; високий) сформованості готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності в освітньому процесі технічного ЗВО; *результат* (досягнута ефективність формування академічної мобільності в майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в технічному ЗВО);

– визначено структуру готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності в освітньому процесі технічного ЗВО

(мотиваційна; когнітивна; комунікаційна, професійно-операційна; соціально-психологічна складові);

уточнено

– зміст понять «академічна мобільність бакалаврів із міжнародних відносин», «готовність майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності», «формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин»;

дістали подальшого розвитку

– теоретичні та методичні засади професійної підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в ЗВО у частині формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що: *розроблено й впроваджено* навчально-методичний комплекс для викладачів та студентів із формування академічної мобільності, що включає «Методичні рекомендації щодо академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти в сучасному просторі» (у співавторстві) (2020) [28], навчальну програму (2019) [27] та навчально-методичний посібник із факультативного курсу «Академічна мобільність майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин» (2020) [29]; *укладено* практичні розробки для студентів ОПП «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародний бізнес» до проведення занять із вивчення навчальних дисциплін «Іноземна мова», «Друга іноземна мова спеціальності» з включенням змістових модулів із питань академічної мобільності.

Висновки та результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в освітньому процесі технічних і класичних ЗВО, зокрема під час підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Галузі знань 29 Міжнародні відносини спеціальностей 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії; 292 Міжнародні економічні відносини, 293 Міжнародне право, а також у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у галузі міжнародних відносин.

Положення дисертаційної роботи **використано** в освітньому процесі Національного авіаційного університету, м. Київ (Акт про впровадження від 11 червня 2020 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Акт про впровадження № 58 від 17 червня 2020 р.); Тернопільського національного економічного університету (Акт про впровадження № 126-24/758 від 04 червня 2020 р.), Ужгородського національного університету (Довідка про впровадження від 10 червня 2020 р.), ПВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом (Акт про впровадження № 3336 від 05 червня 2020 р.); ПЗВО «Київський міжнародний університет» (Довідка про впровадження № 141 від 15 червня 2020 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (Довідка про впровадження № 1/752 від 30 червня 2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні положення та результати дисертаційного дослідження авторкою сформульовано самостійно. У працях, що опубліковані в співавторстві, здобувачкою: здійснено аналітичний виклад

інформаційних джерел із проблем академічної мобільності (АМ), представлено актуальну добірку рекомендованої для опрацювання студентами літератури [28]; обґрунтовано механізми залучення студентів до програм з АМ, виокремлено бар'єри та перешкоди щодо реалізації їх права на АМ [8].

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом участі авторки в науково-практичних конференціях різного рівня:

– *11-ти міжнародних*: «English in Globalized World» (м. Кам'янець-Подільський, Україна, 2012); «Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти» (м. Луганськ, Україна, 2012); «Современные направления теоретических и прикладных исследований» (м. Одеса, Україна, 2013); «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (м. Київ, Україна, 2013); «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей» (м. Київ, Україна, 2013); «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» (м. Київ, Україна, 2018); «Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і виклики для вищої школи» (м. Київ, Україна, 2018); «Advances of science» (t. Karlovy Vary – t. Kyiv, Czech Republic, Ukraine, 2019); «Fundamental and applied science – 2019» (t. Sheffield, Great Britain, 2019); «Perspektywiczne opracowania są nauką i technikami – 2019» (t. Przemysł, Poland, 2019); «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики» (м. Київ, Україна, 2020);

– *6-х всеукраїнських*: «Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі» (м. Київ, 2010); «Актуальні проблеми вищої професійної освіти України» (м. Київ, 2011); «Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі» (м. Київ, 2012); «Науковий діалог «Схід – Захід» (м. Бахчисарай, 2013); «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (м. Кіровоград, 2014); «Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури» (м. Маріуполь, 2019).

Публікації. Найважливіші положення й результати дисертації відображено у 29 працях, із яких 27 одноосібні: 1-й статті в колективній монографії (у співавторстві); 6-ти статтях у виданнях України, включених у перелік фахових у галузі педагогіки; 1-й статті в зарубіжному періодичному виданні; 1-му навчально-методичному посібнику, 1-й навчальній програмі факультативного курсу; 1-х методичних рекомендаціях (у співавторстві), 17-ти тезах у збірниках матеріалів конференцій, із них у 3-х виданнях іноземних держав (Велика Британія, Чеська Республіка, Польща).

Структура дисертації: дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (326 найменувань, із них 45 – іноземними мовами), 17 додатків (99 стор.). Загальний обсяг дисертації 330 сторінок, із яких 170 сторінок основного тексту. В основній частині подано 14 таблиць і 17 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет, проаналізовано загальний стан розробленості проблеми в науковій теорії та педагогічній практиці, обґрунтовано методи науково-дослідної роботи, розкрито наукову новизну, теоретичне значення і практичну цінність одержаних результатів, наведено відомості про апробацію і впровадження результатів дослідження, висвітлено особистий внесок дисертанта, подано структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки»** – здійснено аналіз феномена академічної мобільності (АМ) як об'єкта міждисциплінарного дослідження; схарактеризовано поняттєво-категорійний апарат дослідження проблеми формування АМ студентів у процесі набуття майбутньої професії; досліджено специфіку формування АМ студентів у вітчизняній та зарубіжній практиці професійної підготовки у ЗВО; з'ясовано особливості реалізації програм АМ у професійній підготовці майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у ЗВО України.

У процесі аналізу феномена АМ як об'єкта міждисциплінарного дослідження з'ясовано його сутнісні характеристики, а саме: АМ є предметом вивчення філософії освіти, педагогіки, психології та інших наук, оскільки уможливорює розкриття сутності глобалізації та інтеграційних процесів в освіті; досліджується в контексті етичних питань, адже міжнародна міграція, зокрема академічна, включає проблеми «відтоку мізків», поглиблення соціальної нерівності в глобальному соціумі тощо; доповнює дискурс запровадження інформаційних технологій у вищу освіту феноменами віртуальної АМ, віртуальних (відкритих) університетів; розглядається як один із виявів свободи особистості, зокрема академічної свободи студентів і викладачів та науковців тощо.

Характеристика поняттєво-категорійного апарату дослідження проблеми формування академічної мобільності студентів у процесі набуття ними майбутньої професії дала змогу виявити сутнісний зміст базових («мобільність», «академічна мобільність») та похідних понять дослідження («міжнародна мобільність», «особистісна мобільність», «мобільний студент», «віртуальна академічна мобільність», «форми академічної мобільності», «види академічної мобільності»). Зокрема, уточнено зміст поняття *«академічна мобільність бакалаврів з міжнародних відносин»*, яке тлумачимо як навчання, стажування чи здійснення наукової діяльності в іншому ЗВО (науковій установі) на території України чи поза її межами з метою творчого застосування їхнього інтелектуального ресурсу та набуття навичок «soft skills» (конкурентність; адаптованість; стресостійкість тощо) та професійних знань і вмінь «hard skills» із питань функціонування та розвитку світового господарства, форм міжнародних відносин і механізмів їхньої реалізації в міжкультурному професійному середовищі.

З'ясовано особливості професійної підготовки майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у ЗВО України та зарубіжжя, яку спрямовано на розв'язання низки суперечностей між: 1) потребою інтеграції системи вищої освіти України у європейський освітній простір та відмінностями парадигм національної та європейської систем міжнародної освіти; 2) вимогами ринку праці щодо володіння фахівцями засобами підвищення своєї професійної валідності та неготовністю ЗВО, наприклад, технічних, до забезпечення майбутніх фахівців-міжнародників, зокрема в галузі міжнародних відносин, навчанням за освітніми програмами, які включають програми АМ, що передбачає отримання випускниками документа про вищу освіту ЗВО, а також спільних або подвійних документів про вищу освіту ЗВО-партнерів; 3) пасивною позицією організаторів освітнього процесу у ЗВО щодо розуміння дедалі більшої ролі АМ як інструмента оптимізації якості надання освітніх послуг, та тенденцією підвищення рівня запиту студентської молоді технічних ЗВО на отримання якісної освіти, яка б відповідала міжнародним стандартам. Зокрема, у процесі характеристик особливостей професійної підготовки майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у Національному авіаційному університеті (НАУ) виявлено основні її пріоритети, а саме: 1) зорієнтованість на високий рівень фундаментальної і практичної підготовки як провідного чинника формування у майбутнього фахівця загальних та спеціальних компетентностей у сфері міжнародної економічної, правової, інформаційної діяльності; 2) надання сучасних знань про основні принципи і норми міжнародного бізнесу й права; 3) забезпечення поглибленого знання теорії та практики міжнародних відносин, опанування навичок успішного просування на світові ринки конкурентоспроможної вітчизняної продукції, аналізу кон'юнктури ринку; 4) формування іншомовної компетентності. Сформульовано припущення, що успішній реалізації пріоритетних завдань професійної підготовки майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин університету буде сприяти АМ.

Відповідно до визначених критеріїв (наявність стипендій; користування найбільшим попитом у здобувачів вищої освіти; професійна значущість для майбутніх фахівців із міжнародних відносин) здійснено відбір програм АМ, які можуть бути запропоновані ЗВО студентів у рамках організованої мобільності або обрані ним із власної ініціативи. Схарактеризовано такі програми, як Грантова програма ЄС Еразмус +; Програма Canada's Mitacs Globalink Research Internship; Програма академічних обмінів імені Фулбрайта; Стипендії Німецької служби академічних обмінів DAAD та інші.

У другому розділі – **«Науково-методичні засади формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки»** – висвітлено особливості освітнього середовища ЗВО як чинника формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин; з'ясовано прикладні аспекти формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у контексті болонських реформ; здійснено моделювання етапів та складових процесу формування АМ

майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в технічному ЗВО.

У процесі аналізу наукових джерел та практичного досвіду висвітлено особливості освітнього середовища технічного ЗВО як чинника формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки, які полягають у тому, що воно є: 1) системою інформаційних впливів на учасників освітнього процесу у ЗВО з метою оперативного долучення до актуальних даних щодо заходів з АМ, форм та її видів, умов використання тощо; 2) формою комунікативної взаємодії викладача та студента, яка відображає внутрішню спрямованість освітнього закладу на реалізацію стратегії й тактики формування АМ; 3) сукупністю інформаційно-комунікаційних ресурсів, які створюють швидкий, зручний, доступний варіант долучення студентів до програм академічних обмінів, спосіб організації цього процесу тощо. Визначено й схарактеризовано освітнє середовище НАУ, представлене такими складовими: 1) освітнім порталом закладу, де можна ознайомитися зі стратегічними й концептуальними документами, заходами з інтернаціоналізації розвитку НАУ, зокрема пріоритетами щодо забезпечення АМ студентів (аксіологічно-смісловий компонент); 2) заходами з інтернаціоналізації, розвитку міжнародних зв'язків та стратегічного партнерства, зокрема тренінгами, семінарами, конференціями з АМ, стажуванням тощо (організаційно-діяльнісний компонент); 3) освітнім процесом, який передбачає формування готовності студентів до АМ шляхом опанування змісту навчальних дисциплін (інформаційно-змістовий компонент).

Аналіз програмних документів Болонського процесу дав змогу виявити стратегічні орієнтири та логіку перебігу АМ як базового принципу створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) та Європейського дослідницького простору (ЄДП). З'ясовано, що формування АМ у бакалаврів із міжнародних відносин у НАУ відбувається з урахуванням документів Болонського процесу. Для студентів вітчизняних ЗВО, зокрема бакалаврів із міжнародних відносин, важливим є реалізація права на ступеневу (навчання у ЗВО, відмінному від постійного місця навчання учасника освітнього процесу, з метою здобуття ступеня вищої освіти, що підтверджується документом (документами) про вищу освіту або про здобуття ступеня вищої освіти від двох або більше ЗВО) та кредитну АМ (навчання у ЗВО, відмінному від постійного місця навчання учасника освітнього процесу, з метою здобуття кредитів ECTS та/або відповідних компетентностей, результатів навчання (без здобуття кредитів ECTS).

Розроблено й обґрунтовано структурно-функціональну модель формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці у єдності шести компонентів – цільового, компонента методологічного забезпечення, організаційно-правового, змістово-педагогічного, діагностичного та результативного й визначено її структурно-компонентний склад (рис. 1).

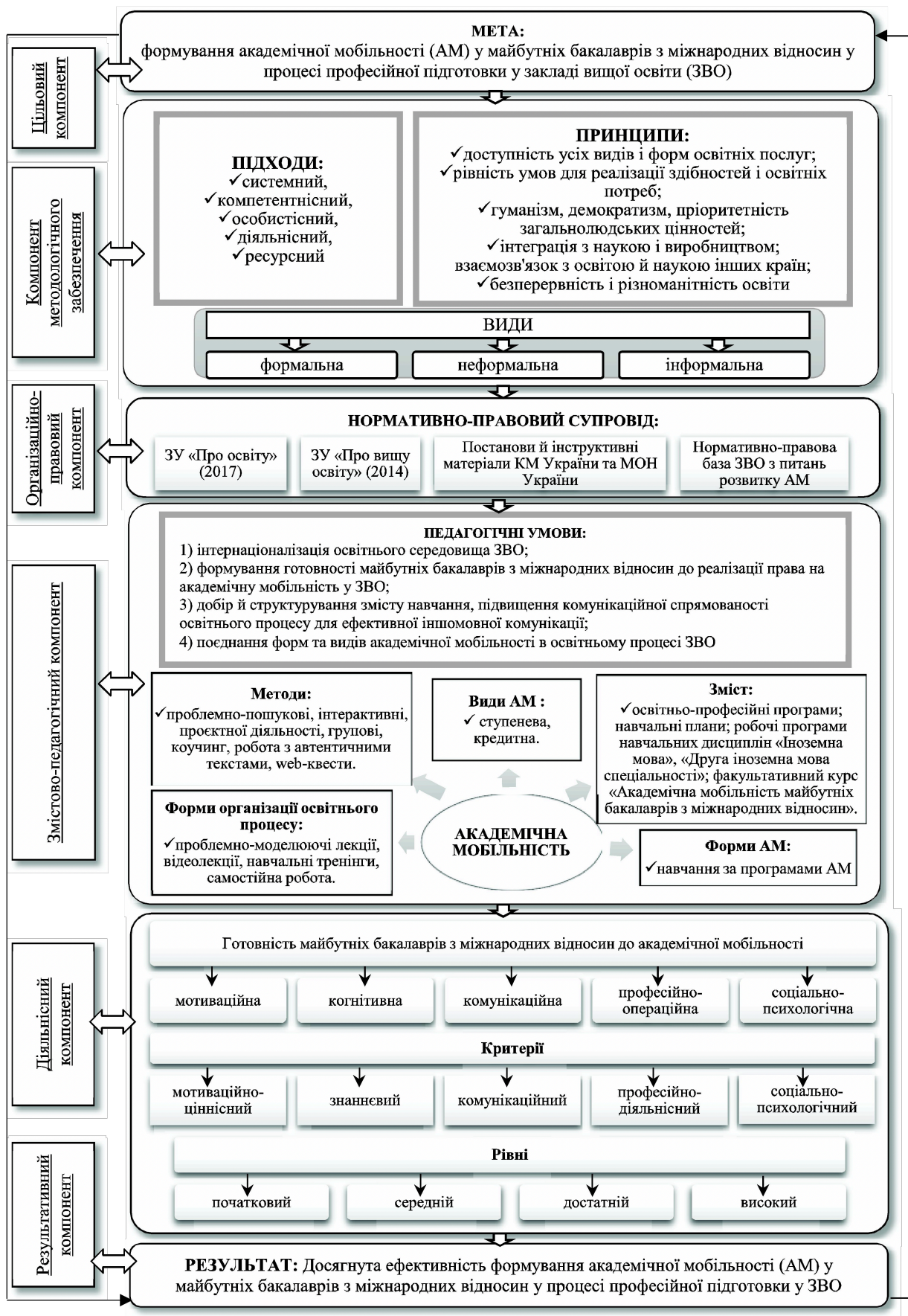

Рис. 1. Модель формування АМ у майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки у ЗВО

Визначено й схарактеризовано структуру готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до АМ у професійній підготовці у сукупності таких складників: мотиваційний; когнітивний; комунікаційний; професійно-операційний; соціально-психологічний. Відповідно до цього було визначено критерії (мотиваційно-ціннісний; знаннєвий; комунікаційний, професійно-діяльнісний; соціально-психологічний), показники та рівні (початковий; середній; достатній; високий) сформованості АМ.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці»** – обґрунтовано цілі, етапи та методичну базу проведення експериментальної роботи; визначено й схарактеризовано структуру готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до АМ, а також критерії, показники і рівні її сформованості; представлено результати педагогічного експерименту з дослідження формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки, зокрема здійснено аналіз та інтерпретацію даних констатувального та формувального його етапів.

У процесі досягнення цілей і завдань дослідження виконано комплекс програмно упорядкованих науково-теоретичних, методичних та організаційних заходів, які здійснювалися в рамках етапів дослідно-експериментальної роботи: 1) аналітико-організаційного (2010–2013 рр.); 2) експериментального (2014–2018 рр.); 3) корегувально-результуючого (2019 р.). Здійснено педагогічний експеримент відповідно до визначених цілей і завдань, що зумовило перевірку умов його проведення, визначення оптимальних способів, методів, методик отримання емпіричних даних щодо рівня сформованості готовності студентів галузі знань «Міжнародні відносини» до АМ в освітньому процесі ЗВО на початку й після завершення дослідно-експериментальної роботи.

Узагальнені результати розрахунків, які здійснено на констатувальному етапі педагогічного експерименту, свідчать про те, що для груп факультету міжнародних відносин НАУ і факультету міжнародних економічних відносин КНЕУ табличне значення t-тесту (для рівня значущості $\alpha = 0,05$ і кількості ступенів свободи $\eta = 2$) становить відповідно: 2,0469; 2,1426. Таким чином, виявлена різниця між вибірками не була статистично значущою ($p > 0,05$), адже результат t-тесту нижчий від табличного. Отже, застосований метод Стьюдента (Госсета) дав підставу здійснювати узагальнення закономірностей, які виявлено на формувальному етапі експерименту, щодо більшої кількості об'єктів – тобто поширити їх на генеральну сукупність.

Послідовне здійснення завдань констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту дало змогу перевірити статистичну значущість одержаних даних за допомогою математичних критеріїв.

Так, підрахунок даних після завершення експерименту засвідчив, що серед студентів експериментальних груп (ЕГ) (102 особи) початковий рівень було виявлено у 27 осіб (27,54 %); середній – 28 осіб (27,45 %); достатній – 29 осіб (28,43 %); високий – 18 осіб (16,58 %) (рис. 2). Відносно студентів, які

входили до контрольних груп (КГ), встановлено такі відповідності: серед 123 осіб після експерименту початковий рівень виявлено у 42 осіб (34,15 %); середній – 43 осіб (34,96 %); достатній – 25 осіб (20,33 %); високий – 13 осіб (10,56 %).

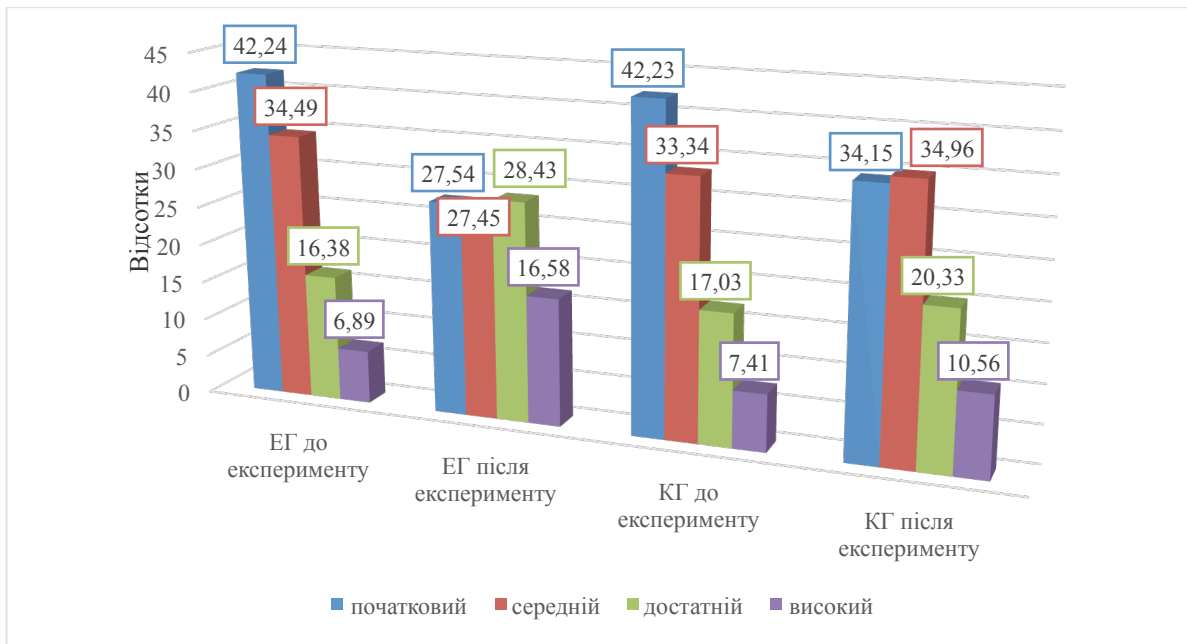

Рис. 2. Динаміка рівнів (початковий, середній, достатній, високий) сформованості готовності до АМ у студентів ЕГ і КГ до й після експерименту

За допомогою критерію узгодженості Пірсона (χ^2) встановлено, що різниця між КГ та ЕГ до експерименту статистично незначуща, а між експериментальними групами до й після експерименту – статистично значуща (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка формування готовності до АМ у майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин за критерієм узгодженості Пірсона (χ^2)

Рівні сформованості готовності до АМ	До експерименту		Після експерименту	
	Q1i(КГ)	Q2i(ЕГ)	Q1i(КГ)	Q2i(ЕГ)
	%, n1=135	%, n2=116	%, n1=123	%, n2=102
Початковий	42,23 (57)	42,24 (49)	34,15 (42)	27,54 (27)
Середній	33,34 (45)	34,49 (40)	34,96 (43)	27,45 (28)
Достатній	17,03 (23)	16,38 (19)	20,33 (25)	28,43 (29)
Високий	7,41 (10)	6,89 (8)	10,56 (13)	16,58 (18)
	$\chi^2=2,034$	$\chi^2=2,053$	$\chi^2=4,342^*$	$\chi^2=9,264^*$

*Прим.: Табличне значення χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\eta = 3$ становить $T_{крит} = 7,81$.

Узагальнення результатів констатувального та формувального етапів експерименту уможливило виявити якісну відмінність динаміки формування готовності у майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до АМ у

професійній підготовці до і після дослідно-експериментальної роботи. Результатом упровадження структурно-функціональної моделі формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці є набуття динамічної комбінації знань, професійних навичок та умінь, досвіду, що визначає здатність майбутнього фахівця-міжнародника орієнтуватися в інформаційному просторі, застосовувати знання про програми академічних обмінів, щоб продуктивно використати період навчання у ЗВО для створення інтелектуального й професійного капіталу задля успішної реалізації у сфері професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації розв'язано актуальне наукове завдання дослідження, що полягало в обґрунтуванні й розробленні теоретичного та методичного супроводу процесу формування АМ студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що навчаються на освітньо-професійних програмах із міжнародних відносин у ЗВО України.

Результати дослідження є підставою для формулювання таких висновків:

1. Здійснення комплексного аналізу науково-педагогічних джерел дає змогу з'ясувати, що АМ є предметом дослідження в галузі філософії освіти, педагогіки, психології, соціології, державного управління, менеджменту та маркетингу освіти, оскільки уможливорює розкриття сутності глобалізації та інтеграційних процесів в освіті, є одним із ключових аспектів імплементації Болонського процесу, створює можливості для особистісного зростання студентської молоді, сприяє розвитку міжнародного співробітництва, підвищує якість вищої освіти та наукових досліджень, є виявом свободи особистості, зокрема академічної свободи студентів, викладачів, науковців тощо.

Вивчення поняттєво-категорійної структури дослідження дало змогу уточнити сутнісний зміст понять *«готовність майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин до академічної мобільності»*, яке трактуємо як інтегративну особистісну якість, що характеризується їхньою здатністю до навчання, стажування чи здійснення наукової діяльності в іншому ЗВО (науковій установі) на території України чи поза її межами з метою творчого застосування свого інтелектуального ресурсу та набуття навичок *«soft skills»* (конкурентність; адаптованість; стресостійкість тощо) та професійних знань і вмінь *«hard skills»* із питань функціонування й розвитку світового господарства, форм міжнародних відносин і механізмів їхньої реалізації у міжкультурному професійному середовищі; *«формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин»*, яке визначаємо як процес набуття інтегративної особистісної якості майбутнього фахівця-міжнародника під час професійної підготовки, що характеризується готовністю до участі в організованих (на підставі міжнародних угод, програм, проєктів, договорів між ЗВО та ЗВО-партнером) та ініціативних (за самостійним вибором студента) академічних обмінах.

Аналіз теоретичних і практичних аспектів фахової освіти майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у ЗВО України уможливив визначення таких її особливостей: 1) зорієнтованість на високий рівень фундаментальної і практичної підготовки як провідного чинника формування у майбутнього фахівця загальних і спеціальних компетентностей у сфері міжнародної економічної, правової, інформаційної діяльності; 2) надання сучасних знань про основні принципи й норми міжнародного бізнесу і права; 3) забезпечення поглибленого знання теорії та практики міжнародних відносин, опанування навичок успішного просування на світові ринки конкурентоспроможної вітчизняної продукції, аналізу кон'юнктури ринку; 4) формування іншомовної компетентності. Обґрунтовано, що успішній реалізації пріоритетних завдань професійної підготовки майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин університету сприяє АМ.

Дослідження специфіки формування АМ студентів першого рівня вищої освіти в зарубіжному, зокрема європейському, досвіді дало змогу з'ясувати, що вона виявляється в прагненні накопичити інтелектуальний потенціал у академічному середовищі; збагатитися продуктивним досвідом інших країн щодо надання якісної вищої освіти; зробити привабливим освітній та науковий простір вищої освіти, об'єднати його спільними академічними й загальнолюдськими цінностями; певним чином уніфікувати підходи до здобуття вищої освіти в різних країнах в умовах життєвої й трудової міграції; зреалізувати обмін культурними традиціями країн в умовах особистісної та освітньої комунікації, проживання в іншому етнічному середовищі тощо.

2. У ході обґрунтування науково-методичних засад формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин в освітньому процесі ЗВО було з'ясовано роль освітнього середовища закладу та болонських реформ у забезпеченні досліджуваного процесу. Зокрема, освітнє середовище НАУ представлене такими складовими: 1) освітнім порталом закладу, де можна ознайомитися зі стратегічними й концептуальними документами, заходами з інтернаціоналізації розвитку НАУ, зокрема пріоритетами щодо забезпечення АМ студентів; 2) заходами з інтернаціоналізації, розвитку міжнародних зв'язків та стратегічного партнерства (напр.: тренінги, семінари, конференції з АМ, стажування тощо); 3) освітнім процесом, який передбачає формування готовності студентів до АМ шляхом опанування змісту навчальних дисциплін. Аналіз програмних документів Болонського процесу, зокрема Болонської Спільної Декларації (Італія, 1999), Копенгагенської Декларації (Данія, 2001), Бергенського Комюніке (Норвегія, 2005), Лондонського Комюніке (Велика Британія, 2007), Льовенського Комюніке (Бельгія, 2009), Будапештсько-Віденської Декларації (Угорщина-Австрія, 2010), матеріалів Конференції в Бухаресті та Третього Болонського Форуму (Румунія, 2012), Паризького Комюніке (Франція, 2018), дав змогу виявити стратегічні орієнтири та логіку перебігу АМ як базового принципу створення ЄПВО.

3. Розроблення й обґрунтування структурно-функціональної моделі формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці дало змогу представити її у єдності шести компонентів – цільового,

компонента методологічного забезпечення, організаційно-правового, змістово-педагогічного, діагностичного та результативного. Визначено структурно-компонентний склад означеної моделі, що включає мету; принципи освіти; наукові підходи; види освіти; нормативно-правовий супровід забезпечення АМ; педагогічні умови; види АМ; форми АМ; критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до АМ в освітньому процесі ЗВО; результат.

4. Здійснено експериментальну перевірку ефективності структурно-функціональної моделі формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у освітньому процесі ЗВО. Під час порівняльного аналізу даних констатувального та формувального етапів експерименту виявлено суттєве зростання кількості студентів експериментальних груп (ЕГ), які продемонстрували достатній рівень сформованості готовності у майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до АМ за мотиваційним, комунікаційним та соціально-психологічним компонентами, а також відзначено збільшення кількості респондентів, що мали високий рівень її сформованості. З'ясовано, що в студентів контрольних груп (КГ) спостерігається позитивна динаміка формування досліджуваного феномена за усіма його компонентами. Проте вона не є суттєвою, оскільки за допомогою критерію узгодженості Пірсона (χ^2) встановлено, що різниця між КГ та ЕГ до експерименту статистично незначуща, а між ЕГ до й після експерименту – статистично значуща.

5. Розроблено і впроваджено навчально-методичний комплекс для викладачів та студентів, який включає «Методичні рекомендації щодо академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти в сучасному просторі» (у співавторстві) (2020), навчальну програму (2019) та навчально-методичний посібник із факультативного курсу «Академічна мобільність майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин» (2020), практичні розробки для студентів ОПП «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародний бізнес» до проведення занять із вивчення навчальних дисциплін «Іноземна мова», «Друга іноземна мова спеціальності» з включенням змістових модулів із питань академічної мобільності.

За допомогою статистично достовірних даних доведено, що запропонована структурно-функціональна модель формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у освітньому процесі ЗВО є ефективною. Отже, методологія дослідження правильна, визначені завдання реалізовано, мету досягнуто.

Одержані результати дослідно-експериментального дослідження не вичерпують можливості формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки, проте дають змогу визначити низку перспективних напрямів удосконалення освітнього процесу у ЗВО, зокрема: модернізація програм академічних обмінів студентів галузі знань «Міжнародні відносини» на другому (магістерському) та третьому (докторському) рівнях вищої освіти; запровадження механізмів забезпечення якості вищої освіти відповідно до європейських стандартів з урахуванням потенціалу АМ; розроблення етичних засад транснаціональної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Василець Т. С. Нормативно правова база щодо формування міжнародної академічної мобільності студентів. *Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання*: Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Григорія Сковороди. Дод. 4, вип. 31, Том II (10). Київ : Гнозис, 2014. С. 182–187.

2. Василець Т. С. Академічна мобільність: її реалії і проблеми. *Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання*: Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Григорія Сковороди. Дод. 1, вип. 29, Том IV. Київ : Гнозис, 2013. С. 345–350.

3. Василець Т. С. Формування базових принципів мобільності студента в сучасному європейському просторі. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Дод. 1, вип. 31, Том I (43). Київ: Гнозис, 2013. С. 49–55.

4. Skyrda T. S. Professional competence of business English teaching. *Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку: електронний збірник наукових праць Навчально-наукового інституту міжнародних відносин НАУ*. № 2. Випуск 7. Київ: ННІМВ НАУ, 2018. С. 120–125. URL: http://imv.nau.edu.ua/images/stories/201812/ukrisvit_0218.pdf

5. Скирда Т. С. Формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин: контекст болонських реформ. *Освітній дискурс. Випуск 17 (2)*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. С. 44–59.

6. Скирда Т. С. Освітнє середовище Національного авіаційного університету як чинник формування академічної мобільності студентів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*: зб. наук. пр. Київ: Вид-во «НАУ-друк», 2019. Вип. 6 (14). С. 99–106.

Наукова праця в зарубіжному науковому періодичному виданні

7. Skyrda T. S. Peculiarities of formation of academic mobility for future bachelors in international relation. *Virtus. Серія: «Педагогіка»*. Монреаль, Канада, Вид-во: СРМ «ASF», 2019. № 37. С. 152–157.

Стаття в зарубіжній колективній монографії

8. Vasylyshyna N., **Skyrda T.**, Slobozhenko R. Newest determinants of practice-oriented training of tourism specialists in a policultural education environment. *New stages of development of modern science in Ukraine and EU countries: monograph* / edited by authors. 1st ed. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2019. P. 22–41.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Скирда Т. С. Мотиваційний підхід як основа підготовки повноцінного фахівця своєї справи. *Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі*: зб. тез доповідей всеукр. наук.-практ. конф., 18 березня 2010 р. Київ, 2010. С. 18–19.

10. Skyrda T. S. Public speaking tasks. *Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі*: зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф., 18 березня 2011р. Київ: «НАУ – друк», 2011. С. 30–33.

11. Skyrda T. S. Definitions and connotations in the English language. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України*: зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф., 24–25 березня 2011р. Київ: «НАУ – друк», 2011. С. 18–20.

12. Skyrda T. S. Neologisms in modern English XVII tesol. *English in Globalized World*: зб. наук. праць 17 міжнар. наук.-практ. конф., 15–16 березня 2012 р. Кам'янець-Подільський: ВПП «Апостроф», 2012. С. 23–24.

13. Скирда Т. С. Формування професійної компетентності майбутнього фахівця. *Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі*: зб. наук. праць V всеукр. наук.-практ. конф., 16 березня 2012 р. Київ: «НАУ – друк», 2012. С. 67–70.

14. Скирда Т. С. Модернізація системи вищої освіти в Україні. *Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти*: зб. наук. праць V міжнар. наук.-практ. конф., 25-27 грудня 2012 р. Частина II. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. С. 194–195.

15. Скирда Т. С. Інтеграція освіти до Європейського простору. *Науковий діалог «Схід – Захід»*: зб. наук. праць II всеукр. наук.-практ. конф., 12 жовтня 2013р. м. Бахчисарай. С. 25–27.

16. Vasiletz T. S. Academic mobility in higher education. *Сборник научных трудов SWorld. Современные направления теоретических и прикладных исследований*: сб. матер. междунар. науч.-практ. конф. Вып. 1. Том 21. Одесса: Вид-во Купrienko, 2013. С. 71–73.

17. Василець Т. С. Переваги компетентісно-орієнтованої освіти. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 березня 2013р. Київ: «НАУ – друк», 2013. С. 22–23

18. Скирда Т. С. Формування готовності студентів вищих технічних закладів до академічної мобільності. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей*: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф., 7–8 червня 2013р. Київ: Університет «Україна», 2013. С. 180–181.

19. Василець Т. С. Нормативно-правова база академічної мобільності. *Придніпровські соціально-гуманітарні читання*: зб. наук. пр. III всеукр. наук.-практ. конф., 16 травня 2014 р. Придніпровський науковий центр НАН України і МОН України, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Київ, 2014. С. 7–10.

20. Скирда Т. Академічна мобільність в освітньому просторі України. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура*: зб. матер. IV міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 вересня 2018р. Київ, 2018. С. 317–321.

21. Скирда Т. С. Рівень володіння англійською мовою в рамках академічної мобільності. *Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури*: матеріали III всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 29 березня 2019 р: тези доп. Маріуполь, 2019. С. 126–128.

22. Скирда Т. С. Критеріальні характеристики готовності до міжнародної

академічної мобільності. *Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і виклики для вищої школи*: зб. матер. V щорічної міжнар. наук.-практ. конф., 7 червня 2019. Київ: ФМВ, НАУ, 2019. С. 98–102.

23. Скирда Т. С. Динамічні зміни українських студентів в рамках академічної мобільності. *Proceedings of articles the international scientific conference «Advances of science»*, October 11, 2019. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv. С. 55–63.

24. Skyrda T. S. The peculiarities of professional training of future bachelors in international relations at the National Aviation University. *Fundamental and applied science – 2019: Materials of the XV International scientific and practical Conference*, October 30 – November 7, 2019. Pedagogical sciences: Sheffield. Great Britain. Science and education LTD. P. 18–21.

25. Skyrda T. S. A legal basis for the formation of academic mobility for future bachelors in international relations in the process of professional. *Perspektywiczne opracowania są nauką i technikami – 2019: Materialy XV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji*, 07 – 15 listopada 2019 roku po sekcjach: Pedagogiczne nauki. Volume 7 Przemysł, Poland: Nauka i studia. P. 44–46.

26. Skyrda T. S. A rapid decline of international academic mobility 2020. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики*: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. 22 квітня 2020. Київ: ФМВ, НАУ, 2020. С. 87–97.

Наукові праці, які додатково відображають результати дослідження

27. Скирда Т. С. Навчальна програма факультативного курсу «Академічна мобільність» (2019). Київ: НАУ, 2020. 17 с.

28. Василюшина Н. М., Скирда Т. С. Методичні рекомендації щодо академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти в сучасному просторі. Київ: НАУ, 2020. 36 с.

29. Скирда Т. С. Академічна мобільність майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин. Навчально-методичний посібник для студентів ЗВО. Київ: НАУ, 2020. 122 с.

АНОТАЦІЯ

Скирда Т. С. Формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин у професійній підготовці. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (01 Освіта/Педагогіка). – Національний авіаційний університет. Київ, 2020.

У дисертації на основі цілісного наукового аналізу освітнього процесу в закладах вищої освіти обґрунтовано теоретичні й методичні засади формування академічної мобільності (АМ) майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці. Обґрунтовано структурно-функціональну модель формування АМ майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці, яка має шість компонентів (цільовий,

компонент методологічного забезпечення, організаційно-правовий, змістово-педагогічний, діагностичний, результативний) і її структурно-компонентний склад, що включає мету; принципи освіти; наукові підходи; види освіти; нормативно-правовий супровід АМ; педагогічні умови; види АМ; форми АМ; критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до АМ в освітньому процесі технічного ЗВО; результат. Ефективність розробленої моделі перевірено експериментально. Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес ЗВО України.

Ключові слова: мобільність, академічна мобільність, майбутні бакалаври з міжнародних відносин, професійна підготовка.

АННОТАЦИЯ

Скирда Т. С. Формирование академической мобильности будущих бакалавров по международным отношениям в профессиональной подготовке. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования (01 Образование/Педагогика). – Национальный авиационный университет. Киев, 2020.

В диссертации на основе целостного научного анализа образовательного процесса в высших учебных заведениях дано обоснование теоретических и методических основ формирования академической мобильности (АМ) будущих бакалавров по международным отношениям в профессиональной подготовке. Разработана структурно-функциональная модель формирования АМ будущих бакалавров по международным отношениям в профессиональной подготовке в единстве шести компонентов (целевой, компонент методологического обеспечения, организационно-правовой, содержательно-педагогический, диагностический, результативный). Обоснован её структурно-компонентный состав: цель; принципы образования; научные подходы; виды образования; нормативно-правовое сопровождение АМ; педагогические условия; виды АМ; формы АМ; критерии, показатели и уровни сформированности исследуемого феномена; результат. Эффективность разработанной модели проверена экспериментально. Основные результаты исследования внедрены в образовательный процесс ВУЗ Украины.

Ключевые слова: мобильность, академическая мобильность, будущие бакалавры по международным отношениям, профессиональная подготовка.

ANNOTATION

Skirda T. S. Formation of academic mobility of future bachelors in international relations in professional training. – Manuscript of the qualification scientific work.

The dissertation thesis to apply for a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences in a specialty of 13.00.04 – The theory and a methodology of professional education, 01 Education/Pedagogics – National Aviation University,

Kyiv, 2020.

In research work the effectiveness of the theoretical and methodological principles of forming the academic mobility of future bachelors in international relations in professional training on the basis of scientific, integrated analysis of higher educational institution have been experimentally reviewed.

For the first time, the structural, functional model of formation of academic mobility of future bachelors in international relations in professional training is substantiated, (model) consists of six components (targeting, component of methodological support, organizational-legal, semantic-pedagogical, diagnostic, effective) and its structural component composition, which includes the purpose (formation of academic mobility of future bachelors in international relations in the process of professional training in technical higher educational institution); principles of education (availability of all types and forms of educational services; equal conditions for the realization of potentials and educational needs; humanism, democracy, priority of human values; integration with science and industry; relationship with education and science of other countries; continuity and diversity of education); scientific approaches (systematic, competent, personal, active, resourceful); types of education (formal, non-formal, informal); regulatory and legal support; pedagogical conditions (internationalization of the educational environment of technical higher educational institution; formation of readiness of future bachelors in international relations for academic mobility in the educational process of technical higher educational institution; selection and structuring of educational content, increase of communicative orientation of educational process for effective foreign language communication; optimal integration of academic mobility forms and types in process of technical higher educational institution); types (degree, credit mobility); forms (learning based of academic mobility programs); criteria (motivational-value; knowledgeable; communicative, professionally active; socio-psychological), indicators and levels (initial; average; sufficient; high) of formation of readiness of future bachelors in international relations for academic mobility in the educational process of technical higher educational institution; result (achieved the effectiveness of the formation of academic mobility of future bachelors in international relations in professional training in technical higher educational institution).

The research defines the structure of readiness of future bachelors in international relations for academic mobility in the educational process of technical higher educational institution (motivational; cognitive; communicative, professional-operational; social-psychological components); the content of the concepts «readiness of future bachelors in international relations for academic mobility», «formation of academic mobility of future bachelors in international relations» has been specified. Theoretical and methodological principles of professional training of students of the first (bachelor's) level of higher education in technical higher educational institution in terms of formation of academic mobility of future bachelors in international relations were further developed.

Key words: mobility, academic mobility, future bachelors in international relations, professional training.

Підп. до друку 23.10.2020. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 1,25.
Тираж 100 пр. Замовлення № 52-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002